

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A PERKONCENTRÁCIÓ KÖVETELMÉNYÉNEK
MEGNYILVÁNULÁSA AZ ALAPELVEK ÉS AZ OSZTOTT
PERSZERKEZET ÚTJÁN**

Dr. Kiss Attila

Témavezető: Prof. Dr. Pribula László, egyetemi tanár

DEBRECENI EGYETEM

Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen

2023

I. A doktori értekezés előzményei és célkitűzései

A kutatás előzményeként megemlítendő, hogy a téma egyes aspektusait érintő kutatási tevékenységem kezdete 2015-re tehető, melynek eredményeit a 2017-ben megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencia Polgári Eljárásjogi Tagozatában indult pályamunkámban összesítettem. A doktori kutatás során ezen eredményekre kiindulópontként lehetett tekinteni, és alapot biztosítottak a perkoncentrációval kapcsolatos további kérdések szélesebb körű vizsgálatára.

Az értekezés a perkoncentráció mint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) által a magyar perjogba bevezetett követelményrendszer vizsgálatára irányul. A perkoncentráció fogalma az elmúlt években lezajlott perjogi reform egyik központi eleme volt, annak értelmezése, felfogása számos kérdést és problémát felvetett mind a kodifikáció időszakában, mind a törvény hatálybalépését követően, így a téma aktualitásához nem férhet kétség. A polgári perrendtartás kodifikációját a perjogtudomány nagy érdeklődéssel fogadta, és számtalan tudományos publikáció, illetve néhány olyan doktori disszertáció is született, amely a polgári perjogi kodifikáció egyes jelentős újításait is értékeli. Ezen kutatások vagy kifejezetten a polgári per strukturális változásaira vagy kimondottan az alapelvek vizsgálatára fókuszálnak. Ezen munkák számos értékes tudományos megállapítást tartalmaznak, de ezektől eltérően jelen értekezésnek az az elsődleges célja, hogy a perkoncentrációról, illetve a hozzá közvetlenül kapcsolódó elvekről, jogintézményekről egy átfogó képet nyújtson a jogtudomány, illetve a jogalkalmazás számára. Habár a cél a perkoncentráció átfogó vizsgálata, azonban e jogintézménnyel kapcsolatos valamennyi kérdés, probléma teljes körű feltárására nem vállalkozom, tekintettel arra is, hogy rendkívül komplex jelenségről van szó. A perkoncentráció – noha változó intenzitással – a teljes polgári peres eljárást áthatja, számos jogalkalmazási kérdés visszavezethető e követelményre. Azonban a kutatás mindenekelőtt – lentebb ismertetett módon – a perkoncentráció megnyilvánulási, megjelenési szintjeire szorítkozik, ezek közül is túlnyomórészt az alapelvi rendszerre és az elsőfokú eljárás struktúráját meghatározó osztott perszerkezettel kapcsolatos kérdések vizsgálatára fókuszál. Nem maradhat el a perkoncentráció per céljához viszonyított kapcsolatának, és a perkoncentrációt lehetővé tevő perfelvételt érintő problémáknak a vizsgálata sem. Ugyanígy elengedhetetlen feladatnak minősül a perkoncentráció mibenlétének meghatározása is.

Az értekezésnek nem célja a polgári per hatékonysága valamennyi aspektusának feltárása. Alaptételként rögzíthető, hogy a perhatékonyság iránti törekvés egy rendkívül tág

kategória, és annak előmozdítása érdekében számos eszköz áll rendelkezésre. Ezek közül az egyiknek tekinthető a perkoncentráció. A kutatás kifejezetten a perkoncentrációval összefüggésben álló kérdések vizsgálatára szorítkozik, és egyéb, a perkoncentrációt nem érintő perhatékonysággal kapcsolatos egyéb kérdések vizsgálata nem képezik a kutatás tárgyát. A disszertáció a polgári peres eljárás általános szabályaira fókuszál, és részletesen nem tér ki a bírósági polgári nemperes eljárások, a különleges perek, a közigazgatási peres eljárás vizsgálatára sem, csupán alkalomszerűen utal az ilyen eljárások specialitásaira.

A témához kapcsolódó tudományos diskurzus során keletkezett álláspontok kiegészítése, elemzése, újraértékelése, összegzése és további javaslatok megtétele is az értekezés célját képezik. A dolgozat arra is irányul, hogy az esetlegesen detektált problémákra reflektáljon, azokat értékelje, illetve javaslatot tegyen a megoldásukra. Egyfajta motivációs tényezőként hatott a kutatás során, hogy a perkoncentrációval kapcsolatos esetleges félreértések eloszlatására is kísérletet tegyen a dolgozat.

Az értekezés első hipotézise a második vizsgálódási szinthez, tehát a dogmatikai szinthez kapcsolódik. E hipotézis szerint a perkoncentráció a jogalkotónak a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítására irányuló szándéka ellenére sem tekinthető a polgári per céljának. A perjogi reform során az egyik legalapvetőbb célkitűzés volt a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, amely egyik legfőbb eszközének a perkoncentrációt tekintette a jogalkotó. Így a perkoncentráció jogintézménye reflektorfénybe került a kodifikáció során, valamint a törvény hatálybalépését követő időszakban, és a megreformált perjogban betöltött hangsúlyos szerepének köszönhetően úgy tűnhetett, hogy a per lefolytatása során annak koncentrációja számít az elsődleges célnak.

A kutatás alapvető szintjén belül fogalmazható meg az értekezés második hipotézise, amely szerint a perkoncentráció nem csupán egy perjogi alapelv, hanem a polgári peres eljárás egészét átható, több alapelvvvel is alátámasztott, számos részletszabályban megmutatkozó komplex követelményrendszer. A perkoncentráció mint jogintézmény nem közvetve olvasható ki a törvényből, hanem világosan kitűnik a normaszövegben annak köszönhetően, hogy a törvény külön szakaszban fogalmazza meg ezt perkoncentráció elve elnevezéssel az alapvető fejezetben. Előzetes álláspontom szerint a perkoncentráció az alapvető jellegén túlmutat, és inkább egy követelményként vagy követelményrendszerként fogható fel. Ennek igazolása érdekében szükséges megvizsgálni az alapelvek rendszerét, illetőleg egyes alapelvek tartalmát és egymáshoz való viszonyát.

A kutatás harmadik hipotézise a perstruktúrához kapcsolódik. Előzetes feltevésem szerint megfogalmazható olyan javaslat, amely a perfelvételi szak hatékonyságának további fokozását előmozdíthatja. Így a kutatás annak megvizsgálására is irányul, hogy a jelenlegi szabályozás alapulvételével milyen további lehetőségek állnak rendelkezésre a perfelvételi utak további bővítésére, ha egyáltalán vannak ilyen lehetőségek. Ez olyan szempontból is indokolt lehet, hogy a perelőkészítés során elsődlegesen a rugalmasság elve az irányadó, azonban ez a rugalmasság bizonyos szempontból nem érvényesül.

II. Az értekezés szerkezeti felépítése és az egyes fejezetekben alkalmazott kutatási módszerek

A perkoncentrációt öt szinten keresztül vizsgálom meg, és ez a szemlélet az értekezés struktúrájában is visszaköszön. Az első szint az az igény vagy elvárás, amely szükségessé tette a perkoncentrációt. Ez az igény alapjogi szinten, egy alapjogi követelményben nyilvánul meg, ugyanis a tisztességes eljáráshoz fűződő jog egyik jelentős részeleme az eljárások észszerű időn belül történő elbírálásához való jog. Ez pedig elvárássá teszi az időszerű, gyors, hatékony pervitel lefolytatását lehetővé tevő eljárásjogi szabályozás kiépítését. A hatékony pervitel iránti elvárás nem kizárólag abból fakad, hogy az alkotmányos szinten, valamint egyes alapjogi katalógusokban megjelenik, noha ezek további jelentőséget adnak neki. Ugyanis a gyors, olcsó, hatékony per iránti igény szinte állandó elvárásnak tekinthető. A Pp. megalkotása során az elsődleges célkitűzés volt a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, amelynek nem kizárólagosan, de elsődlegesen a perkoncentráció bevezetése volt a fő eszköze. A tisztességes eljáráshoz való jog mind nemzetközi jogi, mind alkotmányjogi, mind polgári eljárásjogi vonatkozásban is vizsgálat tárgyát képezheti. Értekezésemben erre csak a perkoncentráció mélyebb megértéséhez szükséges mértékben térek ki.

A második szint gyanánt dogmatikai szinten a perkoncentrációt a polgári per céljának fényében elemzem. Szükséges megvizsgálni, hogy a perkoncentráció mennyiben tekinthető a per céljának, továbbá áttekinteni kívánom a perkoncentrációnak és a polgári per rendeltetésének egymáshoz való viszonyát. A kutatásnak ezen része csak közvetve érinti a normatív szabályokat, ugyanis sokkal inkább az elméleti, dogmatikai jellegű szakirodalmi álláspontokból vezethető le a koncentráció és a percél kapcsolata. Az első két vizsgálódási szintet a disszertáció első szerkezeti egysége foglalja össze.

Ezt követően már a normák szintjére kell lépni, ugyanis a harmadik szint nem más, mint az alapelvi szint, amelyhez az előző szinthez hasonlóan elengedhetetlen a széleskörű dogmatikai háttér vizsgálata. E fejezet az alapelvek fejlődéstörténeti ívét vázolja fel, valamint itt kaptak helyet a perkoncentráció elvével, és az ahhoz szorosan kötődő vezérlő elvekkel kapcsolatos vizsgálódások is. A perkoncentráció elvének, illetve a perkoncentráció mibenlétének elemzésén kívül hangsúlyos szerepe van a felek fokozott felelősségét kimondó eljárástámogatási kötelezettség, illetve az aktív bírói szerepfelfogást megtestesítő közrehatási tevékenységének elve is. Tehát az értekezés célja az is, hogy megvizsgálja, hogy a megújított alapelvi rendszer milyen alapelvekkel, és azok milyen tartalommal hogyan és miként képesek biztosítani a perkoncentráció megvalósítását.

A negyedik szint szintén a normák elemzésének területe. Az alapelveken túl a perkoncentráció leginkább az osztott perstruktúrában, és azon belül is elsősorban a perfelvétel szabályaiban manifesztálódik. Ennélfogva ez a nagy szerkezeti egység a per szerkezetének széleskörű elemzésére fókuszál. A perkoncentráció ugyanis az elsőfokú eljárás egészének működését biztosító jogintézmény, és ez a hatás kölcsönösen is érvényesül, hiszen a perkoncentráció követelménye indikálta a főtárgyalási modell alkalmazását lehetővé tévő osztott perszerkezet bevezetését. A tárgyalási rendszerek hazai előzményeinek feltárásán túl egyes, a főtárgyalási vagy koncentrációs modellt alkalmazó külföldi perrendtartásokban megnyilvánuló perszerkezeti megoldásokat vizsgálom meg. Továbbá a hatályos magyar perstruktúrát, különös tekintettel a perfelvételt, illetve perelőkészítést érintő szabályozást is elemzem és értékelem, illetve az ezekkel kapcsolatos tudományos álláspontokat rendszerezem, valamint foglalom egyik vagy másik mellett állást.

Végül pedig az ötödik szinten az idődimenzióknak van jelentősége. Ugyanis a Pp. hatálybalépését követő öt év elteltével már kezdetben tapogatózó, majd egyre inkább kiforrottabbá váló gyakorlattal is rendelkezik a törvény, amelyhez megszülettek már az első módosítások is. Továbbá a Pp. hatálybalépését követő, a Pp. normaszövegén kívül maradó, de a polgári peres eljárást érintő jogalkotás új eljárási utakat alakított ki. Az értekezés utolsó egységében ezeket veszem górcső alá. Ennek keretén belül a gyorsított per, valamint a koronavírusos világjárvány miatt szükségessé váló veszélyhelyzeti perrend szabályozási technikáit vizsgálom meg olyan szempontból, hogy azok miként kísérelték meg a per koncentrált eljárásának lehetőségét megteremteni elsődlegesen az általánostól eltérő perszerkezeti megoldásokkal. Így a közelmúltban és a jelenben megvalósuló alternatív megoldások vizsgálódásának fő célja annak kiderítése, hogy e perrendek tartalmazznak-e olyan

előremutató megoldási lehetőségeket, amelyek a későbbiekben is alkalmazhatók volnának a perkoncentráció megfelelőbb megvalósítása érdekében, igenlő esetben a jövőre vonatkozó javaslatok megtétele is indokolt.

A kutatás során több módszer alkalmazása is szükségszerű. Tekintettel arra, hogy a polgári perjog egy tételes jogtudományi ágnek tekintendő, nem lehet eltekinteni a peres eljárásra irányadó egyes normák mélyreható elemzésétől, azaz a normatív-elemző kutatási módszer alkalmazásától sem. Így sor kerül az egyes perjogi normák nyelvtani, logikai, rendszertani, történeti vagy éppen teleologikus jogértelmezésére is. A polgári perjog tételes jogtudományi természetéből fakadóan a normák köré épülő jogtudományi munkák dogmatikai szempontú értékelése és elemzése is magától értetődőnek tekinthető, így a dogmatikai-elemző módszer alkalmazása is hangsúlyos szerepet kap a kutatás során. A funkcionális módszer alkalmazása sem mellőzhető, ugyanis a perkoncentrációval összefüggésben a dolgozat részét képezi a percél átalakulásának, továbbá a perkoncentráció megvalósítására hivatott egyes részletszabályoknak, valamint az alapelveknek a funkcióközpontú vizsgálata is.

Ezekén túl az összehasonlító módszer alkalmazása is célszerűnek mutatkozik a kutatás lefolytatásához. Vertikális komparatív módszer keretében a jogtörténeti előzményeket vizsgálom meg. A jogtörténeti összehasonlítás során szerepet kap mind a normatörténet, mind a tudománytörténet. A normatörténeti vizsgálódás keretén belül a hazai perjogi jogalkotások megoldásaira, így az 1868. évi perrendtartás és az azt kiegészítő sommás eljárásról szóló törvénycikk, de különösen az 1911. évi, valamint az 1952. évi Pp.-nek a jogi normáira terjed ki a kutatás.

Horizontális komparatív módszer segítségével pedig külföldi államok perjogi megoldásait veszem górcső alá. A nemzetközi jog-összehasonlítás kapcsán pedig merítési lehetőséget elsősorban a perjogi reform számára mintaadó jogrendszerek, így elsősorban a germán (német, osztrák, svájci) perrendtartások jelentik, de a hazánkhoz hasonló társadalmi, gazdasági és jogi kultúrával és háttérrel rendelkező államok (például Csehország, Lengyelország, Románia, Litvánia, Szlovénia) perjogainak vizsgálata is hasznosnak mutatkozik. Mindemellett az előbbiekhöz képest kevésbé részletesen és kevésbé széleskörűen, inkább elszórtan, utaló jelleggel a francia és a skandináv perjogok sem maradtak teljesen a vizsgálódási körön kívül.

Az utóbbi időszakban az új kódex egyes újításait illetően meglehetősen széleskörű tudományos diskurzus folyt, amelyek kiváló lehetőséget adnak a tudományos álláspontok

kvalitatív módszerrel történő vizsgálatára, elemzésére, kritikai jellegű értékelésére, rendszerezésére, illetve ezek alapján történő javaslatok, állásfoglalások megtételére is. A kvantitatív módszer alkalmazása alapvetően nem jellemző az értekezést megalapozó kutatásra, azonban elszórtan, kiegészítő jelleggel egy-egy adott kérdés vizsgálata során e módszert is igénybe vettem egyes statisztikai adatok felhasználására és elemzésére.

III. Az értekezés következtetései

1. Általános következtetések

A perkoncentráció két fő megnyilvánulási formája az alapelvek, illetve a perszerkezet. Az alapelvek rendszerén belül a perkoncentráció elve, továbbá a felek eljárástámogatási kötelezettsége és a bíróság közrehatási tevékenysége hivatott a per koncentrálását elősegíteni. E három alapelv rendkívül szorosan egymáshoz illeszthető, azok önmagukban külön-külön nem, vagy csak hiányosan értelmezhetők, ugyanis egy olyan egységes rendszert képeznek, amelynek célja a per koncentrálását szorgalmazó iránymutatás a per résztvevőinek, tehát a bíróságnak és a feleknek. A perszerkezet kapcsán pedig kétségtelen, hogy az osztott perstruktúra bevezetésére kifejezetten a perkoncentráció megvalósítása érdekében került sor. A cél ugyanis az, hogy a perfelvételi szakban koncentrálódjanak az érdemi tárgyalási szakra kihatóan az állítások, nyilatkozatok, bizonyítási indítványok.

2. A tisztességes eljárás követelményét érintő következtetések

Alappal tehető az a megállapítás, hogy amennyiben alapjogok korlátozásáról beszélünk, abban az esetben nem a tisztességes eljárás követelménye az, amely elsőként merül fel olyan jogként, amelyet korlátozni kell. Akár azt is lehetne állítani, hogy az államnak aktív magatartásával, mindenféle korlátra tekintet nélkül kell biztosítani azt, hogy az állampolgárok jogait és kötelezettségeit érintő jogvitákat független, pártatlan bíróság bírálja el észszerű határidőn belül. Viszont az észszerűség vonatkozásában merülhet fel az, hogy mégiscsak beszélhetünk a tisztességes eljárás korlátozhatóságáról. Azonban másként megfogalmazva ez azt jelenti, hogy az észszerűség fogalmát szükséges értelmezni. Ugyanis az észszerű időn belül történő elbírálás során azt kell megvizsgálni, hogy mi minősül észszerűnek. Az észszerű időn belüli elbírálás nem lehet azonos azzal, hogy a jogvitát minél hamarabb lezárja a bíróság. Az

ésszerűség követelménye tulajdonképpen azt jelenti, hogy olyan időtartam alatt fejezi be a bíróság az eljárást, amely idő szükséges ahhoz, hogy a jogvitát érdemben elbírálja. Az érdemben történő elbírálás pedig olykor éppen azt jelenti, hogy kevésbé gyorsan zajlik le az eljárás.

A Pevtv. hatálybalépésével az ésszerű időn belül történő elbírálás követelményének a rendkívül szubjektíven és rugalmasan felfogható jellegét teljesen új alapokra helyezte a jogalkotó: általánosan az egész perre, egyes eljárási szakaszokra, valamint különböző pertípusokra is törvényi szinten határozta meg azt az időtartamot, amelyen belül a jogvita elbírálása ésszerűnek tekinthető. Összességében látni lehet, hogy a Pp. – a preambulumban, az alapelvekben és a részletszabályokban is – kellően nagy hangsúlyt fektet az időszerephez való törekvésre, ezzel egyúttal a tisztességes eljárás követelményének garantálására is. A polgári per valódi célját szem előtt tartva hangsúlyozandó, hogy az időszerephez követelménye semmi esetre sem mehet a jogvita tényleges és érdemi rendezésének rovására.

3. Első hipotézis – Mennyiben tekinthető a perkoncentráció a polgári per céljának

Látható, hogy a modern polgári perrendtartások megalakítása óta számos módon került meghatározásra a polgári perek célja. Bizonyos szempontból nézve mindig ugyanazt a rendeltetést tölti be a perjog, azonban az egyes korszakokban más funkciója van a különböző társadalmi, gazdasági rendszerekben, és a per cél más elemére kerül a hangsúly. Hagyományosan a német liberális és az osztrák szociális perjogmodell között a per cél vonatkozásában az anyagi igazsághoz való viszonyulás jelenti a választóvonalat. A két szemléletet ötvöző duális per cél-felfogása ma is irányadó, így ma sem lehet más a polgári pereknek a célja, mint a konkrét, egyéni jogvédelem, valamint az absztrakt, társadalmi jogvédelem. Ugyanis a per részben arra hivatott, hogy a jogaiban megsértett vagy veszélyeztetett egyén az állam által fenntartott és működtetett polgári peres eljárás rendszerén keresztül tudja érvényesíteni az igényét. Emellett arra is hivatott, hogy a társadalmi szintű absztrakt jogvédelem miatt a társadalom minden egyes egyénének igényérvényesítési lehetőséget biztosítson, és ezáltal a jogsértőket általában figyelmezteti. Olyan módon biztosít lehetőséget, hogy még az alanyi jogok sérelme, veszélyeztetése nélkül is az egyén tudatában van annak, hogy jogsérelem esetén a bírósághoz fordulhat igényérvényesítés végett, és konkrét jogvédelem révén érvényesítheti az alanyi jogát. Figyelmeztet pedig a polgári peres eljárások léte olyan szempontból, hogy óva inti az egyéneket mások jogainak megsértésétől és veszélyeztetésétől, hiszen ebben az esetben alperesként találhatja magát szembe egy polgári

perben azzal, akinek megsértette a jogait. Ez az absztrakt jogvédelem némiképp hasonlít a büntetőjogban a büntetések generálpreventív céljára, ugyanis ezek is a jogkövetésre motiválnak.

Tagadhatatlan, hogy az anyagi igazságra való törekvés kettős gondolatot válthat ki. Egyfelől a polgári perben hozott határozatok nem alapulhatnak másan, mint a valós tényeken. A valóságnak nem megfelelő tényekre alapított bírói döntés képtelen betölteni a rendeltetését, elsősorban a konkrét, másodsorban az absztrakt jogvédelem nem valósulhat meg. Másfelől a polgári per nem irányulhat a valóság teljes felderítésére, ennek okául a bizonyítás alapvetései szolgálnak. Ugyanis a peres felek kötelezettsége a jogállítás, tényállítás, és a tényállítások ítéleti tényállásként való elfogadása érdekében ezek bizonyítása. Mivel a felek érdeke a bizonyítás, néhány kivételtől eltekintve a bíróság nem folytathat le bizonyítást, hivatalból nem ragaszkodhat valós tények feltárásához. Amely állított tényeket bizonyítani tudnak a felek, csak azt fogadhatja el a bíróság ítéleti tényállásként, és erre alapíthatja a döntését. Az anyagi igazsághoz való ragaszkodás és az attól való távolságtartás közötti ellentmondást úgy lehet feloldani, ha a felek által bizonyított tényeket valósággként fogadja el a bíróság, és erre alapozza a döntést. Ezen túlmenően – a hivatalból történő bizonyítás néhány kivételes esetétől eltekintve – a bíróság nem rendelkezik olyan jogosítványokkal, amelyek lehetővé teszik a felek által nem állított vagy bizonyított tények valósággként való elfogadását. Látni lehet, hogy a Pp. törvényjavaslata által nevesített célkitűzés a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása. Ez azonban nem célja a polgári pernek. Ez a jogalkotónak a célja, melynek elérése érdekében megalkotta a törvényt

A keresetlevél visszautasításával kapcsolatos – részben széttartó – gyakorlat, és az azzal kapcsolatos szabályozásnak az enyhítés irányába ható változtatása jól mutatja azt, hogy a perkoncentráció deklarálása és előtérbe helyezése milyen problémákat okozott a polgári peres ítélezés során. Az ilyen szabályozás, és az ezen alapuló gyakorlat szem előtt tévesztette a polgári per valódi célját, és ebből kifolyólag elengedhetetlen volt a keresetlevél visszautasításával kapcsolatos törvénymódosítás. A kutatás eredményeként a fentiekben kifejtettek okán beigazolódott az a hipotézis, hogy annak dacára, hogy a perkoncentráció valóban az egyik legfontosabb követelménye a megújult polgári perjognak, semmi esetre sem tekinthető a polgári per céljának, az nem vette át a polgári per valódi célját, amely továbbra is az egyéni és a társadalmi jogvédelem biztosítása.

4. Az alapelveket érintő következtetések

Helytállónak tartom, hogy helyet kapott az alapelvi fejezetben a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége, hiszen a bíróság közrehatási tevékenységével egyetemben a perkoncentráció megvalósulását szolgálják. Mivel a koncentráció címzettjei a felek és a bíróság, Az új és tudatos jogpolitikai megközelítés nem csupán a polgári anyagi jogra vonatkozik, hanem a polgári eljárásjogra is. Ennek fényében a Pp. is magáénak tudhatja ezt az új emberképet, hiszen nélkülözhetetlen, hogy az anyagi és eljárási törvények egymással összhangban álljanak. Ez a gondolat teremti meg az összekötő kapcsot az anyagi jog újszerű emberképe és az osztott perszerkezet bevezetése között, amelyben megnő a felek felelőssége. Az állam elvárja a felektől, hogy előreláthatóan és felelősségteljesen gondolkodjanak, hiszen a perfelvétel lezárását követően – főszabály szerint – nem áll módjukban új nyilatkozatokat, állításokat tenni. Ezért is indokolt az eljárásjogi kodifikációnak is harmonizálnia az új Ptk. által a magánjogba bevezetett, magántulajdonáért és ügyeiért felelősséget viselő új emberképpel.

Ezt az új ember- és társadalomképet nem feltétlenül lehetséges jogilag kötelezővé tenni, és kikényszeríthetővé sem tehető. Azonban mind a polgári anyagi jogban, mind a polgári eljárásjogban egyfajta felelősségre vonatkozó zsinórmértékként lehet megjelölni. Ez az előrelátó, felelős emberkép a Pp. számos pontján visszaköszön. A szigorú preklúziós rendszert alkalmazó osztott perszerkezet mindenképpen egy, a saját ügyeiben felelősen eljáró ember képét feltételezi. De a keresetlevél, az írásbeli ellenkérelem, valamint a bírósági meghagyás megújított szabályai is remekül megmutatják az új magánjogi emberképnek az eljárásjogi recepcióját.

A különböző jogrendszerekben alkalmazott bírói szerepkör vizsgálata után megállapítható, hogy az elmúlt bő egy évszázadban komoly népszerűsége tett szert az osztrák szociális modell aktív bírói szerepfelfogása, amely több államban is meghonosodott. Az aktív bírói szerepfelfogást illetően kijelenthető, hogy a bírói közrehatás, különösen az anyagi pervezetés elsődleges színterét a perfelvétel stádiuma képezi, hiszen ebben az eljárási szakban tölti be valódi funkcióját, azaz a jogvita tárgyi kereteinek bírói gondoskodás útján történő tisztázását és meghatározását. Fontos rámutatni arra is, hogy a perindítás fázisában, tehát a kereset közlését megelőzően anyagi pervezetést még nem, viszont közrehatási tevékenységet gyakorolhat a bíróság. Valamint ebből az is kitűnik, hogy az anyagi pervezetés önmagában nem meríti ki a közrehatási tevékenység eszköztárát, azonban annak egyik legfontosabb elemeként lehet rá tekinteni.

A bírói aktivitás fogalmát a fentiek alapján pozitív és negatív módon is meg lehet közelíteni. Pozitív módon akként, hogy mely tevékenységekre terjed ki. Tehát sommásan összegezve a bíróság a közrehatási kötelezettségének elsősorban, de nem kizárólag az anyagi pervezetés adta eszközökkel tesz eleget annak érdekében, hogy a jogvita keretei a lehető legkorábban tisztázásra kerüljenek. Ez által valósítható meg bírói oldalról nézve a per koncentrációja. A negatív módon történő meghatározás érdekében azon elvekre, szabályokra és követelményekre szükséges rámutatni, amelyeket tiszteletben kell tartania a bíróságnak a közrehatás gyakorlása során. Így a rendelkezési elv érvényesülése biztosításának messzemenőig történő szem előtt tartásával a bíróság a felek által előadott tényekhez, kérelemhez és a keresettel érvényesített joghoz is kötve van. Ennek kapcsán álláspontom szerint a legkomolyabb kihívás elé a keresettel érvényesített joghoz kötöttség állítja a bíróságot, ugyanis annak ellenére, hogy tájékoztatnia kell a felet arról, hogy a megjelölt jogcímen nem teljesíthető a kereseti kérelem, nem mutathat rá a helyes jogcímre. A peranyagszolgáltatási elv nyújtotta korlát miatt a hivatalból történő bizonyítástól is el kell zárkóznia a bíróságnak. Egyúttal a pártatlanság hiányának legkisebb látszatát is kerülnie kell, amely kiváltképp azokban a perekben okozhat nehézséget, amelyekben az egyik fél személyesen, a másik pedig jogi képviselővel jár el. Továbbá érdemes mindehhez hozzáfűzni, hogy a bírói gondoskodás követelménye nem jelent egyet az anyagi igazság minden áron történő felderítésével.

Kétségtelen, hogy az aktív közrehatási kötelezettség miatt a bírák felelőssége is számottevően növekszik az eljárás gyorsaságáért, hatékonyságáért, ugyanis a korlátok nélkül gyakorolt aktivitás több hátrányt okozhat az eljárás során, mint hasznót. Éppen ezért hangsúlyozni kívánom, hogy a bíróság csupán a megfelelő módon, a korlátok tiszteletben tartásával gyakorolt aktív közrehatással képes hozzájárulni a per időszerű és hatékony lefolytatásához, valamint a jogvédelem megfelelő szintű biztosításához.

Figyelemre méltó, ahogyan a Pp. a bíróság és a felek viszonyát rendezi. Az aktív bírói magatartással nem a bírói hatalmat érvényesíti a felek eljárásbeli szerepének gyengítésével, és a felek eljárástámogatási kötelezettségével nem a féluralmat deklarálja egy passzív bírói felfogást kimondva. Éppen ellenkezőleg: a bíróságtól és a felektől is elvárja az aktív, gondos, előrelátó, felelősségteljes pervitelt, így a bíróság közrehatási tevékenysége és a felek eljárástámogatási kötelezettsége egymással egyenesen arányos viszonyban állnak. Elsősorban a bírói közrehatás van alárendelve a felek eljárástámogatásának, ugyanis előbbinek az a célja, hogy az utóbbi teljesítésében elősegítse a feleket. Azonban végső soron mindkét alapelv, egyúttal mind az aktív bírói magatartás, mind a felek felelősségére építő rendszernek az a

funkciója, hogy a per koncentrációja megvalósulhasson. Összességében megállapítható, hogy mind a felek fokozott felelőssége, mind az aktív bírói magatartás is a perkoncentráció alapkövét képezi, és ez egyúttal azt is jelenti, hogy a feleknek és a bírónak is számottevően megnőtt a felelőssége az eljárás gyorsaságáért, hatékonyságáért.

5. Második hipotézis – A perkoncentráció nem csupán egy perjogi alapelv, hanem egy komplex követelményrendszer

A második hipotézis igazolása szorosan kötődik az alapelveket érintő következtetésekhez. Meglátásom szerint alappal kérdőjelezhető meg a perkoncentráció alapelveként történő lefektetése. Helyesen értelmezve deklaratív funkciót tölt be, ugyanis amennyiben normatív tételként tekintünk rá, úgy az időszerűsége való törekvés során hangsúlytalanná válik a polgári per valódi célja, mint ahogyan az a keresetlevél visszautasításával kapcsolatban is kiütközött. A megvizsgált szakirodalmi álláspontok a perkoncentrációra alapelv helyett egyfajta eredmény gyanánt tekintenek. A magam részéről azzal árnyalnám ezt, hogy inkább követelményként érdemes felfogni a perkoncentrációt. Az alapelveként történő felfogásának dilemmáját valamelyest feloldja az a megközelítés, miszerint a perkoncentrációra, tágabban értelmezve a per koncentrálására mint eljárásjogi elvárásra és követelményre tekinthetünk, míg szűken értelmezve a perkoncentráció elvének mint alapelvnek feleltethető meg.

Sem a perkoncentráció elve, sem a bíróság közrehatási tevékenysége, sem a felek eljárástámogatási kötelezettsége önmagában nem értelmezhető és alkalmazható, hiszen szoros, elválaszthatatlan egységet képeznek egymással; a három princípium tulajdonképpen együttesen valósít meg egyetlen elvárást: a per koncentrálását. Következésképpen kimondható, hogy bebizonyosodott a kutatásnak azon hipotézise is, mely szerint a perkoncentráció túlmutat azon, hogy az mindösszesen egy perjogi alapelv. A per szerkezetét érintő részletszabályok, valamint a három vezérlő elv egymáshoz való szoros viszonyának vizsgálatát követően megállapítható, hogy a perkoncentráció valójában egy komplex követelményrendszer, amely a teljes elsőfokú eljárást áthatja.

6. A jogtörténeti összehasonlításból levonható következtetések

Mindenképpen érdemes rámutatni arra, hogy hogyan alakult át az eljárás, illetve a tárgyalás előkészítése a perjogunk fejlődése folyamán. Az 1911. évi Pp.-ben a tárgyalás előkészítésére időben a perfelvételi tárgyalás, tehát a peralapítás után került sor, annak érdekében, hogy az érdemleges tárgyalást kellő mértékben előkészítse a bíróság. Az egységes perstruktúrát alkalmazó 1952. évi Pp. szerint értelemszerűen az egységes tárgyalás előtt valósult meg annak előkészítése. Ezek fényében a Pp. szerinti előkészítés a fent említett két perjogi megoldásnak egyfajta ötvözeteként is felfogható.

Álláspontom szerint nem lehetünk tanúi hasonló ideológiai jellegű pálfordulásnak a nemrég megvalósult kodifikáció kapcsán, mint ahogyan az az 1952. évi Pp. megalkotásakor történt. Ismételten hangsúlyozni kívánom, hogy az 1950-es évek eljárásjogászai túlnyomórészt elismerték az 1911. évi Pp. szakmai érdemeit, azonban részint ezen érdemekre alapozva formálták át a szovjet mintával átítatott sajátosan magyar polgári perrendtartást. A különbség indokaként az hozható fel, hogy a Plósz-féle 1911. évi Pp. – a módosítások ellenére is – viszonylagos állandósággal rendelkezett, és nem érintették gyökeres változtatások. Ezzel szemben a szocialista Pp. a XXI. századra levetkőzte magáról a szocialista jelleget, hiszen a hat évtizedes múltja alatt jelentős számú novelláris módosításon esett át, amelyek ellenére szükségessé vált a 2010-es évekre a kodifikáció.

Végző soron kitűnik, hogy a tárgyalási rendszerek és a tárgyalás előkészítésének folyamata alapvetően látszólag az 1911. évi Pp. szabályozását követi, azonban attól több ponton is jelentősen eltér. Az 1952. évi Pp. tárgyalás előkészítésével kapcsolatos szabályozásának egyes elemei nem ennyire látványosan köszönnek vissza, hanem csak alaposabb szemlélést követően vehető észre, hogy azok hogyan is jelennek meg a Pp.-ben.

7. A nemzetközi összehasonlítás eredményei

A megvizsgált külföldi perjogok elemzése alapján látható, hogy azok mind alapvetően a főtárgyalási modellt követik, és ezért osztott perszerkezetet alkalmaznak. Azonban az is kitűnik, hogy az egyes rendszerek némileg másfajta megoldást alkalmaznak, ugyanis az osztrák perjog kissé kilóg a sorból tekintve, hogy a perfelvételi módok kiválasztásánál kevésbé rugalmas, mint a német, a svájci vagy éppen a magyar eljárásjog. Nem lehet letagadni, hogy a magyar

kodifikáció egyértelműen a német perrendtartásban (dZPO) működő koncentrációs elemekről vett példát, mind az alapelvek, mind a per előkészítésének folyamata és ezzel együtt a perstruktúra kapcsán.

Az osztrák perjog hatása sem hagyható szó nélkül, melynek kapcsán kiemelendő a bíró és a felek viszonya, amely visszaköszön a magyar jogban is a felek együttműködési és igazmondási kötelezettségét, valamint a bíróság közrehatási tevékenységét rögzítő alapelvekben is. Ugyanis a bíró aktivitása szükséges a perkoncentráció, és ezen keresztül a perhatékonyság elérése érdekében. Mellesleg az osztrák hatás nem csak közvetlenül érvényesül a magyar kodifikációban, mivel a szociális perjog-modell elsősorban az 1911. évi Pp.-re is hatott, és a kodifikáció során a jogalkotó részben ehhez nyúlt vissza, így feltehetőleg a Plósz-féle 1911. évi Pp. közvetítésével is kap helyet ismét a magyar polgári perrendtartásban az aktív bírói szerep és az anyagi pervezetés is.

A svájci példán keresztül is látható a rugalmas perfelvételi szabályozás, amely dZPO-val együtt példát nyújtott hazánk jogalkotóinak. Külön rá szeretnék mutatni a perfelvételt lezáró végzés és az Aktenschluss közötti párhuzamra, amelyek jól észrevehetően elhatárolják a felvételi szakaszt az érdemi szakasztól. További hasonlóság még, hogy svájci mintára alkotta meg a magyar jogalkotó a Pp. alapelvi fejezetét olyan módon, hogy kizárólag a per teljes egészére kiható vezérlő elvek kapjanak benne helyt, és a többi alapelv ott kerül szabályozásra, ahol azoknak ténylegesen érvényesülniük kell.

A főtárgyalási modell jelentőségét és térhódítását jelzi az is, hogy nem csupán a vizsgált volt szocialista országok emelték át azt saját jogrendjükbe, hanem az 1948. évi svéd, valamint az 1993. évi reformot követően a finn polgári perrendtartás, de a – német perjogi alapelveken is nyugvó – dán polgári eljárásjog szintén a főtárgyalási modellt alkalmazza a per koncentrálása érdekében a 2008. évi reformot követően.

A jog-összehasonlítás során lehet pozitív és negatív példákat is találni. Magam részéről követendőnek tartom a német mintájú osztott perszerkezetet, az osztrák vívmánynak minősülő bírói aktivitást, és azt a svájci alapelvi megoldást, miszerint csak a legfontosabb vezérelvek megfogalmazása szükséges. Így nem tartom követendőnek a taxatív román alapelvi fejezetet, ezzel együtt a hivatalbóltság elvében is megnyilvánuló túlzott bírói aktivitást sem, de elkerülendő a cseh bírói koncentráció is, amely a Plósz-féle 1911. évi Pp. 222. §-ában foglalt megoldásnak feleltethető meg. Ezeket a megoldásokat a Pp. – helyesen – nem követte. Az anyagi pervezetéssel együtt jár a felek eljárástámogatási kötelezettsége is a német, osztrák és svájci példát látva. A külföldi perjogokat vizsgálva világos, hogy az elmúlt években nemzetközi tendenciának tekinthető a per koncentrálása és a főtárgyalási modell térhódítása. A német

perfelvétel alaposabb elemzésén keresztül kitűnik az is, hogy milyen párhuzamok jelennek meg a magyar perfelvétellel.

Megfigyelhető, hogy a Pp. osztott perszerkezete elsősorban a külföldi perjogokban is működő főtárgyalási modellen alapul, és nem az 1911. évi Pp. tárgyalási rendszerét emeli vissza a hatályos perjogba. Leszögezhető, hogy a perstruktúra vonatkozásában az 1911. évi Pp.-hez képest sokkal markánsabban köszön vissza a Pp.-ben az egyes külföldi perjogok, különösen a germán perjogok szemlélete. Noha detektálható némi párhuzam az 1911. évi Pp. megoldásaival, úgymint az osztott (illetve vegyes) tárgyalási rendszer alkalmazása, az aktív bírói szerepfelfogás, azonban ezekhez sokkal inkább a modern germán perjogok szolgáltak mintául a kodifikáció során.

8. A perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetősége

A kodifikáció során nem az az álláspont érvényesült, hogy a percezúrát megtestesítő perfelvételt lezáró végzés egy, a jogvita lényegét széleskörűen összefoglaló, indokolással ellátott határozat legyen, hanem mindösszesen egy pervezető jellegű végzés. Erre tekintettel álláspontom szerint helyes döntést hozott a jogalkotó azzal, hogy e végzés ellen nem teszi lehetővé a fellebbezést. A fellebbezhetőség kérdése tárgyában elkerülhetetlen a rizikó: fellebbezhetőség hiányában a jogvita téves kereteinek rögzítését követően esetlegesen felesleges bizonyítási eljárások zajlanak le; vagy pedig a perfelvételt lezáró végzésekben alaptalan, indokolatlan, akár rosszhiszemű pervitel irányába mutató módon előterjesztett fellebbezés mindenképpen megakasztaná az elsőfokú eljárás menetét, és a másodfokú bíróságok ügyterhét is jelentősen megnövelné. A perfelvételt lezáró végzés nem fellebbezhető volta azonban nem jelenti azt, hogy a felek semmilyen mértékben sem kifogásolhatják a jogvita kereteinek téves meghatározását, ugyanis az elsőfokú eljárást befejező ítélet ellen előterjesztett fellebbezésükben erre is hivatkozhatnak.

9. Harmadik hipotézis – Javaslat egy új perfelvételi módra, illetve egy alternatív perrend kialakítására

Az értekezés harmadik hipotézise az volt, hogy megfogalmazható olyan javaslat, amely a perfelvételi szak hatékonyságának további fokozását előmozdíthatja. Egy új perfelvételi út

létrehozása bizonyos esetekben hozzájárulhat a perkoncentráció hatékonyabb megvalósulásához. Így érdemes megfontolni annak a lehetőségét, hogy egy – a további írásbeli perfelvétel, valamint a perfelvételi tárgyalás mellőzésére vonatkozó szabályokból merítő, – olyan perfelvételi mód megalkotása is célszerű lehet, amely kizárólag írásban valósítja meg az érdemi tárgyalás előkészítését. Így a keresetlevél – ellenkérelem, a válaszirat – viszontválasz által lefolytatandó iratváltások megalapozhatják a jogvita kereteinek a meghatározását, és ezzel a perfelvételi tárgyalás tartása is megspórolható. Azonban perfelvételi módokra irányadó rugalmasság elvét szem előtt tartva biztosítani kell az áttérés, tehát a perfelvételi tárgyalás megtartásának a lehetőségét is. A széleskörű írásbeli előkészítésre alapozó, a perfelvételi tárgyalás megtartását mellőző perfelvételi út alkalmas lehet arra, hogy a perelőkészítés funkciójának maradéktalan betöltésével egyidejűleg hozzájáruljon a felek és a bíróság oldalán felmerülő erőforrások kíméletéhez, egyúttal egy további lehetőséget jelentene a hatékony és koncentrált pervitel elérésére.

Szintén a harmadik hipotézishez kapcsolódik az értekezés az úgynevezett írásbeli per létrehozásának megfontolására irányuló javaslata. A Gyptv. és a veszélyhelyzeti perrend megoldásaira építve fontolóra vehető egy olyan alternatív, egyben fakultatív jellegű speciális peres eljárás megalkotása, amelynek a perelőkészítési fázisa az írásbeliségen alapul. Fakultatív abból a szempontból, hogy alternatívaként választhatja meg az igényérvényesítő e különleges eljárás indítását az általános szabályok szerinti perrend helyett. Azonban garanciális szempontja van annak, hogy valamennyi fél – az alperes legalább hallgatólagosan – hozzájáruljon ezen speciális perrendi szabályok alkalmazásához, ezáltal a tárgyaláshoz való jogukról lemondáshoz. A gyorsított per ugyanis csak kifejezetten a bűncselekménnyel okozott vagyoni, illetve nem vagyoni kár kompenzációjának megfizetésére irányuló igény esetén indítható, az írásbeli per azonban – az egyes pertípusok kivételként történő meghatározása mellett – általánosnak volna tekinthető. Egy ilyen eljárás az általános és a veszélyhelyzeti perrendhez hasonlóan az osztott tárgyalási rendszert alkalmazná, és a perfelvétel – az új perfelvételi útként javasolt kizárólag írásban történő perfelvételhez hasonlóan – írásban valósulna meg, főszabály szerint perfelvételi tárgyalás nélkül. A rugalmasság elve itt is irányadó volna, tehát az írásbeli előkészítés eredménytelenségének esetére biztosítani kell a perfelvételi tárgyalás tartásának lehetőségét. E perrend alkalmazásának lehetősége – a fentiekben javasolt új perfelvételi úttól eltérően – nem a bíró, hanem a felperes kezében van: ő jogosult eldönteni, hogy él-e ezzel az alternatív lehetőséggel. Kétségtelen, hogy a szóbeliség és a tárgyalás tartása bizonyos pertípusok esetén elengedhetetlen, azonban bizonyos típusú jogviták esetén a teljesen írásban történő

perelőkészítés, és a személyes jelenléthez kötött érdemi tárgyalás megtartásának háttérbe szorítása mind a bíróságok, mind a felek számára előnyösnek és célszerűnek mutatkozik. Így a bíróságok és a felek is időt és költségeket tudnának megtakarítani, ezáltal az alternatív koncentrációs lehetőséggel növelhető volna a perhatékonyság.

Nyilvántartási szám: DEENK/411/2023.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Kiss Attila

Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10066222

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (4)

1. **Kiss, A.:** Active case management in the Hungarian civil procedure.
Studia Universitatis Babeş-Bolyai series Iurisprudentia (Studia Iurisprudentia). 67 (2), 99-124, 2022. ISSN: 1220-045X.
DOI: [http://dx.doi.org/10.24193/SUBBiur.67\(2022\).2.4](http://dx.doi.org/10.24193/SUBBiur.67(2022).2.4)
2. **Kiss, A.:** A polgári per céljának átalakulása.
Jogtudományi közlöny. 76 (10), 460-468, 2021. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
3. **Kiss, A.:** Hol a határ?: Gondolatok az aktív bírói szerepfelfogás egyes kérdéseiről.
Debreceni jogi műhely. 17 (3-4), 61-73, 2020. EISSN: 1786-5158.
DOI: <http://dx.doi.org/10.24169/DJM/2020/3-4/6>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
4. **Kiss, A.:** Az új magánjogi emberkép hatása az új Polgári perrendtartásra.
In: Tudományos Diákest. Tanulmánykötet IV.. Szerk.: Siska Katalin, Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 221-235, 2018, (ISSN 2630-8738)

Konferenciaközlemények (4)

5. **Kiss, A.:** A perstruktúra és a tárgyalás előkészítése jogtörténeti megközelítésben.
Profectus in litteris. 11, 43-51, 2020. ISSN: 2062-1469.
6. **Kiss, A.:** Vezérlő elvek a perkoncentráció szolgálatában.
In: Tavaszí Szél - Spring Wind 2019. Szerk.: Bihari Erika; Molnár Dániel; Szikszai-Németh
Ketrin, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 242-252, 2020. ISBN:
9786155586521
7. **Kiss, A.:** A perkoncentráció biztosítékai az új Polgári perrendtartásban.
In: Etüdok jogtudományra: Szemelvények a XXXIII. OTDK Állam-és Jogtudományi Szekció
díjazottjainak munkáiból. Szerk.: Farkas Ákos; Pásztorné Erdős Éva; Varga Zoltán, Miskolci
Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 133-144, 2017. ISBN: 9789633581421

8. **Kiss, A.:** A perkoncentráció biztosítékai az új Polgári perrendtartásban.

In: XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia: Állam- és Jogtudományi Szekciójába nevezett pályamunkák összefoglalói. Szerk.: Pásztorné Erdős Éva; Varga Zoltán, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 241, 2017. ISBN: 9789633581315

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 1, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 1

„B” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 1, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 1

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2023.09.04.

University doctoral (PhD) dissertation abstract

**THE MANIFESTATION OF THE REQUIREMENT OF THE
CONCENTRATION OF PROCEEDINGS THROUGH THE
PRINCIPLES AND THE DIVIDED STRUCTURE OF LITIGATION**

Dr. Attila Kiss

Supervisor: Prof. Dr. László Pribula, professor

UNIVERSITY OF DEBRECEN

Marton Géza Doctoral School of Legal Studies

Debrecen

2023

I. Background and objectives of the doctoral dissertation

As a background to the research, it should be mentioned that my research on certain aspects of the topic started in 2015, the results of which I summarised in my thesis in the Civil Procedural Law Section of the National Student Scientific Conference in 2017. These results could be considered as a starting point for the doctoral research and provided a basis for a broader examination of further issues related to the concentration of proceedings.

The dissertation aims at examining the concentration of the proceeding that was introduced into Hungarian procedural law by Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure (hereinafter: CCP). It was a central element of the procedural law reform in recent years, its interpretation and understanding raised several questions and problems both during the codification period and after the entry into force of the CCP, so there can be no doubt about the topicality of the subject. The codification of the Code of Civil Procedure has been received with great interest by the jurisprudence of civil law and has been the subject of numerous academic publications and a number of doctoral dissertations evaluating some of the significant innovations introduced by the codification of civil procedure. These studies focus either explicitly on structural changes in civil procedure or specifically on the examination of the principles. These works contain a number of valuable academic findings, but unlike these, the primary aim of this thesis is to provide a comprehensive overview of concentration of proceedings and the principles and legal institutions directly related to it for the jurisprudence and the application of law. Although the aim is to examine the concentration of proceedings in a comprehensive manner, I do not undertake a full exploration of all the issues and problems related to this legal institution, given the complexity of the phenomenon. Concentration of litigation, albeit with varying intensity, permeates the entire civil litigation process, and many questions of law enforcement can be traced back to this requirement. However, as described below, the research will first and foremost focus on the levels at which the concentration of proceedings manifests itself, focusing mainly on the system of principles and on the issues that determine the structure of the first instance procedure. The relationship of concentration of proceedings to the purpose of the litigation and the problems of the preparation must also be examined. Plus, the definition of what constitutes concentration of proceedings is an essential task too.

The dissertation does not aim to explore all aspects of the effectiveness of civil litigation. As a starting point, it can be stated that the pursuit of procedural efficiency is a very broad

category and that there are a number of instruments available to promote it. One of them is the concentration of proceedings. The research is specifically limited to examining issues related to concentration of proceedings and other issues related to efficiency that do not concern the topic are not the subject of the research. The dissertation focuses on the general rules of civil procedure and does not go into detail on the examination of civil non-litigation proceedings, special procedures and administrative litigation, but only occasionally refers to the special features of such proceedings.

An additional aim of the dissertation is to complement, analyse, reassess, summarise and make further proposals on the positions that have emerged in the academic debate on the subject. It also aims to reflect on and assess any problems detected and to propose solutions to them. As a motivating factor, the thesis also attempts to dispel possible misconceptions about concentration of proceedings.

The first hypothesis of the thesis is related to the second (dogmatic) level of investigation. According to this hypothesis, despite the legislator's intention to achieve systemic efficiency in litigation, the concentration of proceedings cannot be considered as the purpose of civil litigation. One of the most fundamental objectives of the reform of procedural law was to ensure systemic efficiency in litigation, and the legislator considered the concentration of proceedings to be one of the main means of achieving this. Thus, the legal concept of this was brought to the fore during the codification process and in the period following the entry into force of the law, and its prominent role in the reformed procedural law would seem to make the concentration the primary objective in the conduct of litigation.

The second hypothesis of the thesis can be formulated within the principle level of the research, according to which the concentration of proceedings is not only a principle of procedural law, but a complex system of requirements pervading the whole of civil litigation, supported by several principles and reflected in numerous detailed rules. Concentration of proceedings as a legal institution is not implicit in the law, but is clearly stated in the text of the law, thanks to the fact that it is set out in a separate section of the law, in the chapter on the principles, under the heading of the principle of concentration of litigation. In my view, the concentration of proceedings goes beyond the nature of the principle and can be understood rather as a requirement or set of requirements. In order to justify this, it is necessary to examine the system of principles and the content and interrelationship of individual principles.

The third hypothesis of the research is related to the structure of litigation. My hypothesis is that a suggestion can be made that could further enhance the efficiency of the litigation. Thus, the research also aims to examine what, if any, further options are available to further expand the litigation pathways based on the current legislation. This may be justified on the basis that the flexibility is the primary guiding principle in the preparation of the main hearing, but in some respects this flexibility is not being applied.

II. Structure of the dissertation and the research methods applied

I explore the concentration of proceedings through five levels, and this approach is reflected in the structure of the thesis. The first level is the demand or expectation that made concentration of proceedings necessary. This need is manifested in a fundamental right requirement, because a significant part of the right to a fair trial is the right to have proceedings dealt with within a reasonable time. It makes it necessary to build up a procedural law that allows for timely, fast and effective litigation. The expectation of an efficiency does not only derive from the fact that it appears at the constitutional level and in certain catalogues of fundamental rights, although these give it additional importance. The need for a timely, cheap and effective trial is an almost constant expectation. The primary objective of the drafting of the CCP was to ensure systemic efficiency of litigation, the main instrument of which was not exclusively, but primarily, the introduction of a centralised litigation system. The right to a fair trial can be examined from the perspective of international law, constitutional law and civil procedure. In my dissertation, I only discuss this to the extent necessary for a deeper understanding of the concentration of proceedings.

As a second level, I will analyse the concentration of proceedings at the dogmatic level in the light of the purpose of the civil litigation. It is necessary to examine whether the concentration of proceedings can be regarded as the purpose of the litigation and to review the relationship between concentration of the litigation and the purpose of the civil litigation. This part of the research is only indirectly concerned with the normative rules, since it is more from the theoretical, dogmatic literature that the relationship can be derived. The first two levels of research take place in the first structural unit of the dissertation.

After that, it is necessary to move on to the level of norms, because the third level is the level of principles, for which, as for the previous level, it is essential to examine the broad dogmatic background. This chapter outlines the historical development of the principles, and

also includes an examination of the principle of concentration of proceedings and the guiding principles closely linked to it. In addition to the analysis of the concentration of proceedings, the principle of the parties' obligation to facilitate the proceedings, which establishes the parties' increased responsibility, and the principle of the court's duty to manage the case, which embodies the active role of the judge, also play an important role. The goal of the dissertation is therefore also to examine how and by what means the renewed system of principles, and their content, can ensure the concentration.

The fourth level is also an area of analysis of the detailed rules. In addition to the principles, the concentration of proceedings is manifested mainly in the divided structure of litigation, and within it, primarily in the rules of the preparation. Hence, this major structural unit focuses on a broad analysis of the structure of the litigation. Indeed, the concentration of proceedings is the legal institution that ensures the functioning of the whole first instance procedure, and this effect is reciprocal, since the requirement of concentration was the reason for the introduction of the divided structure of litigation that allowed the use of the main hearing model. In addition to exploring the domestic antecedents of trial systems, I will examine some of the solutions to the structure manifested in foreign procedural systems that apply the main hearing model. Furthermore, I analyse the current Hungarian structure of litigation, with particular reference to the rules governing the preparation, and I systematise the academic positions on these issues and take a position in favour of one or the other.

Finally, at the fifth level, the dimension of time comes into view. After five years from the entry into force of the CCP, the law has already been subject to a practice that was initially fumbling its way through and then became more and more developed, and the first amendments have already been made. Moreover, the legislation that followed the entry into force of the CCP, which was not part of the text of the CCP but which affected civil litigation, has created new procedural paths. In the final section of the dissertation, I examine these. Within this framework, I also scrutinize the regulatory techniques of the expedited procedure and the special temporary procedural regulation necessitated by the coronavirus pandemic in terms of how they attempted to create the possibility of a concentrated procedure by means of primarily non-standard procedural solutions. Thus, the main purpose of examining alternative solutions implemented in the recent past and in the present is to see whether these systems of procedure contain forward-looking solutions that could be applied in the future to achieve a better concentration, and if so, to make proposals for the future.

The research required the use of several methods. Given that civil procedural law is considered to be a specific branch of jurisprudence, it is essential to carry out an in-depth analysis of the specific rules governing the litigation process, i.e. to apply the normative-analytical research method. Thus, a grammatical, logical, systematical, historical or even teleological interpretation of the law of the case is also applied. The dogmatic assessment and analysis of legal works based on the regulation is also taken for granted due to the theoretical nature of civil procedural law, and the application of the dogmatic-analytical method is therefore also given a prominent role in the research. The use of the functional method cannot be neglected either, since in the context of concentration, the dissertation also includes a function-oriented analysis of the transformation of the purpose of the litigation and of the detailed rules and principles designed to achieve concentration.

Furthermore, the use of the comparative method seems to be useful for conducting the research. In the context of the vertical comparative method, I examine the legal-historical antecedents. Both the history of norms and the history of science play a role in the comparison. So the research focuses on the solutions of the domestic procedural legislation, such as the Code on Civil Procedure of 1868 and the act on the summary procedure, but especially on the rules of the Code on Civil Procedure of 1911 and the Code on Civil Procedure of 1952.

By using a horizontal comparative method, I look at the procedural law solutions of foreign states. As regards the comparison of international law, the legal systems that serve as a model for the reform of procedural law, such as the Germanic (German, Austrian, Swiss) regulations, are a source of inspiration, but it is also useful to examine the procedural laws of countries with a similar social, economic and legal culture and background to Hungary (e.g. the Czech Republic, Poland, Romania, Lithuania, Slovenia). However, the French and Scandinavian procedural solutions are not entirely excluded from the scope of the study, either, in less detail and less extensively than in the former countries, but rather in a scattered and referential manner.

Recently, there has been a fairly extensive scientific debate on some of the innovations of the CCP, which provide an excellent opportunity to examine, analyse, critically approach and systematise scientific opinions using qualitative methods, and to make proposals and positions based on these. The use of the quantitative method is not typical of the research underpinning this dissertation, but I have occasionally applied it to analyse certain statistical data in a complementary way in the course of examining a particular issue.

III. The conclusions of the dissertation

1. General conclusions

The two main manifestations of the concentration of proceedings are principles and the structure of litigation. Within the system of principles, the principle of concentration of proceedings, the parties' obligation to facilitate the proceedings and the court's duty to manage the case are intended to facilitate the concentration of proceedings. These three principles are very closely linked and cannot be interpreted in isolation, or only in part, as they form a coherent system aimed at providing guidance to the parties to the proceedings, i.e. the court and the parties, in order to concentrate the proceedings. As regards the structure of the litigations, there is no doubt that the divided structure of litigation was introduced specifically in order to achieve concentration of proceedings. Since the main goal is to concentrate the statements, declarations and motions for evidence in the preparatory so that the main hearing stage can only focus on taking evidence.

2. Conclusions about the requirement of a fair trial

It is reasonable to conclude that if we are talking about the restriction of fundamental rights, it is not the requirement of a fair trial that first emerges as a right that should be restricted. It could even be argued that the state must actively ensure that disputes concerning the rights and obligations of citizens are settled by an independent, impartial tribunal within a reasonable time, regardless of any restriction. However, in relation to reasonable time, we can still talk about the limitation of the fair procedure. So, the concept of reasonable time needs to be interpreted. The requirement to deal with a case within a reasonable time cannot be the same as the requirement for the court end the proceedings as quickly as possible. In fact, the requirement of reasonableness means that the court must resolve the dispute within the time necessary to give a proper judgment on the merits of the legal dispute. And sometimes, being judged on the merits means that the procedure is less quick.

With the entry into force of the Pevtv., the legislator has placed the requirement of a judgement within a reasonable time, which can be understood in a highly subjective and flexible manner, on a completely new basis: the legislator has defined the period of time within which

the judgement of a dispute can be considered reasonable for the whole litigation, for certain procedural stages and for different types of litigation.

3. The first hypothesis – Can the concentration of proceedings be considered as the purpose of the civil litigation?

It can be seen that, since the establishment of modern civil procedural law, the purpose of civil litigation has been defined in numerous ways. From a certain point of view, litigation always has the same purpose, but in different periods it has a different function in different social and economic systems, and a different emphasis is placed on different elements of the purpose of the civil litigation. Traditionally, the dividing line between the German liberal and the Austrian social model is the approach to material justice in relation to the purpose of the litigation. On the one hand, a lawsuit is meant to enable an individual, whose rights have been violated or threatened, to be able to pursue his or her claim through the system of civil litigation maintained and operated by the state. On the other hand, it is also intended to provide each individual in society with a means of enforcing his rights, and thus to warn offenders in general, by providing abstract legal protection at the societal level. It provides an opportunity in such a way that the individual is aware that in the event of a violation of rights, he can turn to the court to enforce his claim and assert his rights as a subject through concrete or specific legal protection. And the existence of civil litigation is also a warning as a way of cautioning individuals against violating and endangering the rights of others, since in which case they may find themselves as defendants in a civil lawsuit against the person whose rights they have violated. This abstract legal protection is somewhat similar to the general preventive purpose of punishments in criminal law, which also motivate to be law-abiding.

It is undeniable that the pursuit of material justice can be controversial. On the one hand, decisions in a civil lawsuit cannot be based on anything other than the actual facts. A judicial decision based on facts that do not correspond to reality is incapable of fulfilling the purpose of the litigation, neither the concrete nor the abstract legal protection cannot be achieved. On the other hand, a civil lawsuit cannot be aimed at the complete discovery of the truth, the reasons for this are the basic principles of proof. Namely, the parties are the ones who are obliged to make statements of law and statements of fact, and to prove these alleged facts. Since it is in the parties' interest to prove the facts, the court may not, apart from few exceptions, take evidence, nor may it insist on the discovery of the facts *ex officio*. Only the alleged facts that

can be proved by the parties can be accepted by the court and on which it can base its decision. The contradiction between insistence to and keeping distance from substantive truth can be resolved by accepting the facts proved by the parties as reality and basing the decision on them. Moreover, apart from some exceptional cases of taking evidence *ex officio*, the court does not have the power to accept facts as the truth that have not been alleged or proved by the parties. It can be seen that the main objective of the procedural reform was the systemic implementation of procedural efficiency. However, it is not the purpose of the civil litigation, it is the aim of the legislator.

It can be said that the practice of rejection of the statement of claim, which was considered to be too strict, essentially prevented the public seeking justice from exercising their fundamental right to go to court. Such legislation, and the practice based on it, lost sight of the true purpose of civil litigation and, consequently, a change in the law on the rejection of applications was inevitable. As a result of the research, and for the reasons explained above, the hypothesis has been confirmed: despite the fact that the concentration of proceedings is indeed one of the most important requirements of the reformed civil procedural law, it can in no way be considered as the purpose of civil litigation, it has not taken over the real purpose of civil litigation, which remains the protection of individual and social rights.

4. Conclusions on the principles

I think it is completely right that the parties' obligation to facilitate the proceedings and to tell the truth, as they, together with the court's duty to manage the case serve to achieve the concentration, since the parties and the court are the addressees of the concentration. This new and conscious approach to legal policy applies not only to substantive civil law, but also to civil procedural law. In this light, the CCP can also embrace this new image of person, since it is essential that substantive and procedural laws are in harmony with each other. This idea provides the link between the new image of person based on the substantive law and the introduction of a divided structure of litigation, in which the responsibility of the parties is increased. The State expects the parties to think in a foreseeable and responsible way, since, as a general rule, they are not in a position to make new statements after closing the preparatory stage. This is why the codification of procedural law should also be harmonised with the new image of the person responsible for private property and affairs introduced into private law by the new Civil Code. This new image of person and society cannot necessarily be made legally

binding, nor can it be enforced. It can, however, be identified as a benchmark for responsibility in both civil substantive law and civil procedural law. This forward-looking, responsible approach is reflected in many points of the CCP. The divided structure of litigation, which applies a strict system of preclusion, presupposes the image of a person acting responsibly in his own affairs. But the renewed rules on the statement of claim, the written statement of claim and court injunction also illustrate the procedural reception of the new image of person.

After examining the role of the judge in different countries, it can be seen that the Austrian social model of the judicial guidance has gained considerable popularity over the past century or so, and has become established in several states. It can be said that the primary stage of judicial guidance, particularly in the area of case management, is the preparatory stage, since it is at this stage of the proceedings that the active role of the judge fulfils its true function, namely the clarification and definition of the framework of the dispute. It is also important to point out that, before the communication of the claim to the defendant, the court can contribute to enabling the plaintiff to perform his procedural obligations, but cannot conduct the case management. It is also clear from the above that the case management is not the only tool for the judicial guidance, however, it is one of the most important part of that.

The judicial guidance can be approached in both positive and negative ways, as described above. Positively, in terms of the activities it covers. To summarise, the court fulfils its duty to contribute to enabling the parties to perform their procedural obligations primarily, but not exclusively, by case management in order to clarify the framework of the dispute as early as possible. This is the way to concentrate the litigation from the judicial point of view. In order to define the negative, it is necessary to point out the principles, rules and criteria which the court must respect when exercising its guidance. Thus, by keeping in mind the need to ensure that the principle of free disposition is applied to the greatest possible extent, the court is also bound by the facts and claims stated by the parties.

In my view, the most serious challenge to the court in this regard is that it must respect the right to be enforced, because although it must inform the party that the claim cannot be satisfied on the ground of the right he intends to be enforced, it cannot point to the correct legal title. Basically, the parties are the ones who have to present the relevant facts, and it limits the court from taking evidence *ex officio*. At the same time, it must avoid the slightest appearance of lack of impartiality, which may be particularly difficult in cases where one party is represented by a legal representative while the other one is not. It should also be added that the

requirement of judicial guidance does not mean that the material truth must be sought at all costs.

Undoubtedly, the active involvement of judges also increases their responsibility for the timeliness and efficiency of the proceedings, as their unlimited guidance may cause more harm than good in the proceedings. I would therefore like to emphasise that by judicial guidance the court can only contribute to the timely and efficient conduct of the proceedings and to ensuring an adequate level of legal protection if the court respects the limit of activism.

It is remarkable how the CCP regulates the relationship between the court and the parties. The judicial guidance does not assert judicial power by weakening the procedural role of the parties, and the parties' obligation to facilitate the proceedings does not declare a passive judicial role. On the contrary, it expects both the court and the parties to play an active, diligent, forward-looking and responsible role, so that the court's duty to manage the case and the parties' obligation to facilitate the proceedings are directly proportional. First and foremost, judicial guidance is subordinate to the procedural support of the parties, since the purpose of the former is to assist the parties in fulfilling the latter. However, ultimately, both principles, both the active judicial conduct and the system based on the responsibility of the parties, have the function of concentrating the litigation. In sum, both the increased responsibility of the parties and the active role of the judge are the cornerstones of concentrated litigation, and this also means that the parties and the judge have a significantly increased responsibility for the timely and efficiency of the proceedings.

5. Second hypothesis – The concentration of proceedings is not just a procedural principle, but a complex system of requirements

Proving the second hypothesis is closely linked to the conclusions on the principles. In my view, there is good reason to question that the concentration of proceedings is considered to be a principle. Properly understood, it has a declaratory function, because if it is seen as a normative rule, the pursuit of timeliness de-emphasises the real purpose of civil procedure, as was the case with the too strict practice of the rejection of the statement of claims. Some legal scholars view the concentration of proceedings as a kind of result rather than as a principle. As far as I am concerned, I would qualify this by stating that it is more appropriate to see it as a requirement. The dilemma of seeing it as a principle is somewhat resolved by an approach that

sees the concentration of proceedings as a procedural criterium and demand in a broader sense, whereas, narrowly, it can be seen as a principle of concentration of proceedings in itself.

Neither the concentration of proceedings, nor the court's duty to manage the case, nor the parties' obligation to facilitate the proceedings can be interpreted and applied in isolation, since they form a close, inseparable unit; the three principles are meant to achieve a certain criterium together: the concentration of proceedings. Consequently, it can be said that the hypothesis of the research that concentration of proceedings goes beyond being just a single principle of procedural law has also been proven. After examining the detailed rules governing the structure of proceedings and the close interrelation of the three guiding principles, it can be concluded that concentration of proceedings is in fact a complex set of requirements which permeates the entire procedure at first instance.

6. Conclusion on the historical comparison

It is worth pointing out that how the preparation of the procedure or the trial evolved during the last century. Under the rules of the CCP of 1911, the procedure was established on the preparatory hearing and that was followed by the preparation of the hearing on the merits. The CCP of 1952 applied the unified (undivided) structure of litigation, so – as a matter of course – the preparation took place before the hearing. Thus, the preparation under the Pp. can be understood as a kind of combination of the two aforementioned procedural solutions. Basically, the Pp. applies the divided structure of litigation and the purpose of this structure is to properly prepare the main hearing, so the preparation takes place in the preparatory stage before the main hearing stage.

In my view, we are not witnessing the same ideological transition in the recent codification as was the case when the Pp. of was drafted. It needs emphasizing that the procedural lawyers of the 1950's overwhelmingly acknowledged the professional merits of the CCP of 1911, but partly based on these merits they reformed the Hungarian civil procedure mostly following the Soviet model. The reason for this difference is that the CCP of 1911 was relatively stable despite the amendments, and it was not affected by radical changes. In contrast the CCP of 1952. got rid of the socialist features by the 21th century, nevertheless the reform was necessary in the 2010's.

Seemingly the trial systems and the preparatory of the preparation of the trial of the CCP follows the regulations of the CCP of 1911, however, it differs from that in many aspects. Certain elements of the CCP of 1952's rules on the preparation of trials are not so obviously reminiscent, but only on closer inspection can it be seen how they appear in the CCP.

7. Results of the international comparison

After researching some foreign civil procedures, it can be seen that they are all based all the main hearing model, so they apply the divided structure of litigation. Although each system has a slightly different approach, for instance, the Austrian procedural law standing out slightly in that it is less flexible than German, Swiss or Hungarian procedural law in choosing ways of preparation. It cannot be denied that the Pp. has clearly taken inspiration from the concentration elements of the German procedural law (dZPO), both in terms of the principles and the structure of the litigation, including the process of preparation.

The influence of Austrian procedural law cannot be ignored either, from which the relationship between the judge and the parties should be emphasised, which is also reflected in Hungarian law in the principles governing the parties' obligation to cooperate and to tell the truth, as well as the court's duty to manage the case. It is important because the judicial guidance is necessary to concentrate the proceedings.

In addition, the Austrian influence does not only directly affect in Hungarian codification, since the social procedural model also influenced the Pp. of 1911, and the legislator partly referred back to it during the codification, so presumably the active role of the judge and the case management of civil proceedings are also given a place in Hungarian civil procedural law through the intermediary of the Pp. of 1911.

The Swiss procedural law – just like the dZPO – was also an example for the Hungarian legislator in the aspect of the flexible regulation of the preparation. There is a strong similarity between closing the preparatory stage and the *Aktenschluss*, which visibly separate the preparatory stage from the main hearing stage. A further similarity is that the Hungarian legislator has modelled the chapter on the principles of the Pp. from the Swiss model, so that only the guiding principles that affect the whole procedure are included, and the other principles are regulated where they must actually apply.

The importance and the spread of the main hearing model is also indicated by the fact that not only the former socialist countries examined have adopted it in their legal systems, but also the Swedish civil procedure law of 1948, the Finnish civil procedure law after the reform of 1993, and the Danish civil procedure law – which is also based on German procedural principles – also use the main negotiation model to concentrate the proceedings after the reform of 2008.

By comparison we can see positive and negative examples too. As for me, I consider the German model of a divided structure, the Austrian model of judicial guidance, and the Swiss principle of only formulating the most important guiding principles to be great examples to follow. Thus, I do not consider the taxative Romanian chapter of principles to be worth following, nor the excessive judicial activism, which is also manifested in the principle of officialism, but also the Czech concentration of judges, which is equivalent to the solution in CCP of 1911. The latter solutions were – rightly – not followed by the CCP. The case management is accompanied by the parties' obligation to facilitate the proceedings, as in Germany, Austria and Switzerland. Looking at foreign procedural law, it is clear that in recent years there has been an international trend towards the concentration of proceedings and the spread of the main hearing model. A closer analysis of German litigation also reveals parallels with Hungarian litigation.

It can be observed that the divided structure of the CCP is primarily based on the main hearing model, which is also used in foreign procedural law, and does not bring the trial system of the CCP of 1911 back into the existing procedural law. It is clear that, in terms of the structure of the litigation, the approach of certain foreign procedural laws, in particular Germanic procedural laws, is much more strongly reflected in the CCP than in the 1911 Code. Although some parallels can be detected with the solutions of the CCP of 1911, such as the use of the divided (or mixed) trial system and the active role of the judge, however, these were more closely modelled on modern Germanic procedural law.

8. Appealability of the order closing the preparatory stage

In the codification process, there was a view that the order closing the preparatory stage should be a decision summarising the substance of the legal dispute, but as a result it was ruled as a simpler order only for conducting the proceedings. In that regard, I consider that the legislature was right not to allow an appeal against that order. There is an unavoidable risk on

the issue of appealability: in the absence of appealability, there may be taking evidence unnecessarily following the establishment of an incorrect framework for the dispute; or an appeal against the order closing the preparatory stage, which may be unfounded, unjustified or even in bad faith, would in any event block the proceedings at first instance and would also significantly increase the caseload of the courts of appeal. The non-appealability of the order closing the preparatory stage does not, however, mean that the parties cannot in any way challenge the incorrect definition of the scope of the dispute, since they can also rely on this in their appeal against the first instance judgment.

9. Third hypothesis - Proposing a new way of preparation and a new alternative procedure

The third hypothesis of the dissertations was that a proposal could be formulated that could further enhance the efficiency of the litigation. The creation of a new way of preparation could in some cases contribute to a more efficient implementation of the concentration. Thus, it is worth considering the possibility of creating a method of preparation which would only prepare the main hearing in writing. In this way, the exchanges of documents to be carried out by way of a statement of claim - statement of defence, reply document – rejoinder can provide a basis for defining the framework of the dispute and thus avoid the need for a preparatory hearing. However, in the light of flexibility governing the methods of preparation, it should also be possible to provide for the possibility of a changeover, i.e. to hold a hearing. A preparatory route based on extensive written preparation, which does not involve a hearing, could contribute to the sparing of resources for the parties and the court, while fully performing the function of preparation, and would also be an additional possibility to achieve an efficient and concentrated litigation.

Also related to the third hypothesis is the proposal of the dissertation to consider the creation of a so-called written procedure. Building on the solutions of the expedited procedure, it could be considered to create an alternative and optional special procedural pathway, where the preparation would be based on writing. It would be optional in the sense that the plaintiff could choose to initiate this special procedure as an alternative to the general procedure. However, it is a guarantee that all parties – the defendant at least tacitly – agree to the application of these special procedural rules and thus to waive their right to a hearing. Indeed, the expedited procedure can only be brought specifically for claims for compensation for material or non-material damage caused by a criminal offence, whereas a written procedure could be considered

general, with certain types of action being defined as exceptions. Such a procedure would use the divided structure of litigation, similar to the general procedure, and the preparation would be in writing, as in the proposed new way of preparation, primarily without a preparatory hearing. The principle of flexibility would also apply here, i.e. the possibility of holding a preparatory hearing by written procedure should be provided for in the event of the insufficiency of the written procedure. The possibility of applying this procedure, unlike the new preparatory route proposed above, is not in the hands of the judge but of the plaintiff, who is entitled to decide whether to use this alternative option. There is no doubt that orality and the holding of a hearing are indispensable in certain types of lawsuits, but for certain types of legal dispute, the use of a fully written form of preparation and putting the main hearing requiring personal attendance into the background, would appear to be both advantageous and useful for both the courts and the parties. This would save time and costs for both courts and parties, thus increasing the efficiency of litigation by providing an alternative means of concentration.

Registry number: DEENK/411/2023.PL
Subject: PhD Publication List

Candidate: Attila Kiss
Doctoral School: Géza Marton Doctoral School of Legal Studies
MTMT ID: 10066222

List of publications related to the dissertation

Articles, studies (4)

1. **Kiss, A.:** Active case management in the Hungarian civil procedure.
Studia Universitatis Babeş-Bolyai series Iurisprudentia (Studia Iurisprudentia). 67 (2), 99-124, 2022. ISSN: 1220-045X.
DOI: [http://dx.doi.org/10.24193/SUBBiur.67\(2022\).2.4](http://dx.doi.org/10.24193/SUBBiur.67(2022).2.4)
2. **Kiss, A.:** A polgári per céljának átalakulása.
Jogtudományi közlöny. 76 (10), 460-468, 2021. ISSN: 0021-7166.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
3. **Kiss, A.:** Hol a határ?: Gondolatok az aktív bírói szerepfelfogás egyes kérdéseiről.
Debreceni jogi műhely. 17 (3-4), 61-73, 2020. EISSN: 1786-5158.
DOI: <http://dx.doi.org/10.24169/DJM/2020/3-4/6>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B
4. **Kiss, A.:** Az új magánjogi emberkép hatása az új Polgári perrendtartásra.
In: Tudományos Diákest. Tanulmánykötet IV.. Szerk.: Siska Katalin, Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 221-235, 2018, (ISSN 2630-8738)

Conference presentations (4)

5. **Kiss, A.:** A perstruktúra és a tárgyalás előkészítése jogtörténeti megközelítésben.
Profectus in litteris. 11, 43-51, 2020. ISSN: 2062-1469.
6. **Kiss, A.:** Vezérlő elvek a perkoncentráció szolgálatában.
In: Tavaszí Szél - Spring Wind 2019. Szerk.: Bihari Erika; Molnár Dániel; Szikszai-Németh
Ketrin, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 242-252, 2020. ISBN:
9786155586521
7. **Kiss, A.:** A perkoncentráció biztosítékai az új Polgári perrendtartásban.
In: Etüdok jogtudományra: Szemelvények a XXXIII. OTDK Állam-és Jogtudományi Szekció
díjazottjainak munkáiból. Szerk.: Farkas Ákos; Pásztorné Erdős Éva; Varga Zoltán, Miskolci
Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 133-144, 2017. ISBN: 9789633581421

8. **Kiss, A.**: A perkoncentráció biztosítékai az új Polgári perrendtartásban.

In: XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia: Állam- és Jogtudományi Szekciójába nevezett pályamunkák összefoglalói. Szerk.: Pásztorné Erdős Éva; Varga Zoltán, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 241, 2017. ISBN: 9789633581315

By the directives of HAS Committee on Legal and Political Sciences:

Publications in periodicals level „A”: 1, related to the dissertation: 1.

Publications in periodicals level „B”: 1, related to the dissertation: 1.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

06 September, 2023

